

ΚΡΗΤΙΚΑ ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

13*

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΛΥΒΑ

Εἰς τὸ περιοδικὸν «Byzantinische Zeitschrift» τοῦ 1925 περιεγράφη ὑπὸ R. Vetschera ὁ κῶδιξ Vindobonensis theologicus graecus 227 καὶ ὑπεδείχθη ἡ διὰ τὴν Κρητικὴν γραμματεῖαν τοῦ 16. αἰῶνος ἰδιαιτέρα σημασία του¹. Ὁ κῶδιξ οὗτος περιέχει μικρὰς θεολογικὰς πραγματείας καὶ διαφόρους ἐπιστολάς τοῦ μέχρι τῆς ὑπὸ R. Vetschera περιγραφῆς του ἀγνώστου Κρητὸς λογίου ἱερέως Γεωργίου Καλύβα, ἀκμάσαντος κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος. Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ εἰς τὸν κῶδικα εὕρισκόμενα στοιχεῖα ὁ Γεώργιος Καλύβας ἀπῆλθεν μικρὸς εἰς Ρόδον, ἐπανῆλθεν ἔξ αὐτῆς, ἔπειτα ἀπὸ τὴν κατάληψίν της ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, εἰς Κρήτην, ἐγκατεστάθη δὲ μονίμως εἰς Σητεῖαν, ὡς ἱερεὺς, διδάσκαλος καὶ κωδικογράφος, ἐκεῖ δὲ συνεκέντρωσεν εἰς ἑνιαῖον σῶμα τὰς θεολογικὰς πραγματείας καὶ ἐπιστολάς του εἰς τὸν ὑπὸ τὰ ὡς ἄνω στοιχεῖα κῶδικα τὸν εὕρισκόμενον τώρα εἰς τὴν συλλογὴν κωδίκων τῆς Oesterreichische Nationalbibliothek τῆς Βιέννης². Πρόκειται περὶ ἀξιολόγου προσωπικότητος, ἀποτελούσης χαρακτηριστικὸν παράδειγμα τῶν προϋποθέσεων ἐκείνων ἐκ τῶν ὁποίων ἀνεπτύχθη ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος καὶ πέραν ἡ κρητικὴ λογοτεχνία καὶ ἡ Κρητικὴ σχολὴ τῶν κλασικῶν φιλολόγων καὶ τῶν θεολόγων. Ὁ εἰς ἀπομεμονωμένην πόλιν τῆς Σητείας ἱερουργῶν Γεώργιος Καλύβας ἀσχολεῖται μὲ θεολογικὰ ζητήματα, μελετᾷ κλασικοὺς συγγραφεῖς, συχνὰ δὲ ἀλληλογραφεῖ μὲ φίλους του ἀπὸ τὰς εἰς τὸν ὡς ἄνω κῶδικα συμπεριλαμβανομένας ἐπιστολάς πρὸς τὸν Γεώργιον Καλύβαν ὑπὸ φίλων του, φαίνεται ὅτι ὁ Γεώργιος Καλύβας εἶχε κερδίσει τὴν συμπάθειαν, τὴν ἀγάπην καὶ τὸν σεβασμὸν ἐκλεκτῆς ὁμάδος φίλων του. Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ ἀλληλογραφία του μὲ τὸν μαθητὴν του Ἰάκωβον, τὸν ὁποῖον συμβουλεύει, ἐνθαρρύνει, παρηγορεῖ, ἐπιμόνως δὲ παροτρύνει εἰς τὴν μελέτην τῆς ἑλληνικῆς γραμματείας.

Πρὸς καλυτέραν γνωριμίαν τοῦ Γεωργίου Καλύβα δημοσιεύω κατωτέρω μερικὰς ἀπὸ τὰς εἰς τὸν κῶδικα Vindobonensis theologicus graecus 217 συμπεριλαμβανομένας ἐπιστολάς του, εὐχαριστῶν θερμῶς τὸν διευθυντὴν χειρογράφων τῆς Αὐστριακῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης

*) Βλ. «Κρητικὰ Χρονικὰ» Ε', σ. 231 κ. ἔξ.

¹) Vetschera R., Georgios Kalybas, Byzantinische Zeitschrift» XXV, 1924, 51-59.

²) Πρβλ. Nessel D., Catalogus codicum manuseriptorum graecorum, Vindob. 1690, 324-25.

τῆς Βιέννης κ. Franz Unterkircher, ὅστις προθύμως μοῦ ἀπέστειλεν φωτογραφίας τοῦ κώδικος καὶ εὐγενῶς ἐπέτρεψε τὴν δημοσίευσιν ταύτην εἰς τὰ «Κρητικά Χρονικά».

1.

I.f 155 Πρὸς τὸν αὐτοῦ φοιτητὴν Ἰάκωβον.

Φίλιται ἀδελφέ, ὑγιαίνεις ζῶντι καὶ αὐτῷ.

Ἀνέγνων ἠδέως τὴν σὴν ἐπιστολὴν καὶ οὐχ ἄπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις. Τῆς μὲν οὖν ἀγχινοίας δι' ἣν αὐτοδίδακτος οὕτως ἐπιστέλλεις, τῷ θεῷ χάρις, ἐξ οὗ πάντα τὰγαθὰ ἀπόνως τοῖς ἀνθρώποις προσγίνεται. Καὶ ὧ σὺ τε αὐτός πλείστας χάριτας εἰδέναι ὀφείλεις καὶ ἡμεῖς οἱ φίλοι. Δῶρον γὰρ σοι μέγιστον δεδώρηται, οὗ προσόντος μὲν τοῖς φιλομαθέσι πάντα ράδια, ἀπόντος δὲ οὔτε φιλοπονία, οὔτε διδασκαλία ὠφελεῖ. Ἐπεὶ οἱ ἐν σαρκὶ ζῶντες θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται. Τῆς δὲ περὶ ἐμέσου εὐγνωμοσύνης δι' ἣν ταῦτα φρονεῖς καὶ λέγεις, ἃ ἄλλοις ἂν εἶη προσήκοντα, | αἷτιος οὐκ
155v αὐτός, οὔτε γὰρ τοιοῦτος, οἷον αὐτὸς διαγράφεις, οὔτ' αὐτὸς παρ' ἐμοῦ εὐεργετημένος τυγχάνεις· ἀλλὰ σὺ χρηστὸς ὢν καὶ φιλομαθῆς καὶ φιλάρετος· ὁ γὰρ τοιοῦτος φύσει πάντας φιλεῖ καὶ ἐπαινεῖ, ἀγαθοὺς εἶναι οἰόμενος, ἢ καὶ τούτοις παρακαλῶν ἐπ' ἀρετῇ— τοὺς γὰρ ἐπαίνους ἴσμεν τῶν ἐπαινουμένων τι κέντρον εἶναι εἰς ἀρετὴν—ἵνα τοιοῦτοι φανῶσιν οἷοι ἂν λέγωνται, φιλαληθεῖς τε τοὺς ἐπαινέτας ἀποδείξωσι. Ταῦτα τοι καὶ ἀσμένως ὑποφέρεις δεῖ καὶ μὴ θορυβεῖσθαι, εἰ καὶ μὴ τοιοῦτοι τυγχάνωσιν ὄντες· ἀλλὰ ταῦτα μὲν τοῖς διώκουσιν ἀφῶμεν· σὺ δὲ οὕτω φρόνει περὶ ἐμοῦ ὡς καὶ γὰρ, ἵνα σύμφωνοι ὦμεν, τῆς δὲ φιλοπονίας τῶν λόγων ἀν-
156 τέχεσθαι | παραινῶ· οὔτε γὰρ κρείττω ἐμπορίον ἐμπορεύση, οὔτε ἀμείνω κόσμος ἀρετῆς καὶ λόγων· εὐφυῆς δ' ὢν ἀδικοίης ἂν σαυτὸν τὰ μέγιστα παιδείας ἀποληφθεῖς. Σπούδασον δὴ παντὶ σθένει καὶ τοῖς αὐτόθι σοφοῖς ὁμίλει καὶ γραμματικοῖς ἀκροῶ, ἐξ ἧς καὶ τ' ἄλλα μαθεῖν εὐχερές· καὶ τοῦτα πρὸς τὴν σὴν ἀγάπην ἐπιτροχάδην ὡς ἡμεδαπὸν ἐσχεδιάσα. Χαῖρε γὰρ καὶ γράφε καὶ τοὺς φιλοῦντας ἄσπασαι.

2.

II. Ἦκε πάλιν ἡμῖν τὰ εἰωθότα, χαρίεντα μὲν καὶ εὐφραδῆ, οὐκ ἄνευ μὲν τῶν κατ' ἐμοῦ ἐγκωμίων. Τοῦτο γὰρ πεποίηκας, εἰδὼς τοὺς ἐπαίνους τεκμήριον μὲν φιλίας, παράκλησιν περὶ τὰ καλά, οἷς οὐ μόνον οἱ ἀνθρώποι βελτίους ἑαυτῶν γίνονται, ἀλλὰ καὶ
56v ἄλλους ὧ | φελοῦσιν, ἵνα ἐπαινέται τύχωσιν· σὺ δὲ φύσει χρηστὸς γενόμενος ἔργοις τε καὶ λόγοις ἀμείβῃ τοῖς φίλοις, εὐγνώμονος ψυ-

χῆς καθῆκον ποιῶν καὶ πρὶν εὖ παθεῖν χάριτας ὁμολογούσης. Ὁ μὲν Ἄγαμέμνων δέκα συμφράδμονας ὁμοίους τῷ Νέστορι προσήχετο ἔχειν, οἷς εὐχερέστερον τὸ Ἴλιον ἀλῶναι ἤλπιζεν. Ἐγὼ δὲ εὐξαίμην δέκα Ἰακώβους ὡς σοὶ ἐν Κρήτῃ εἶναι, οἷς ἢ τῶν Ἑλλήνων φωνὴ ἀνακαινισθείη. Σπούδασον τοίνυν ὅση σοὶ δύναμις ἵνα ἐπιδοὺς καὶ ἄλλοις ὄφελος γένοιο. Ἐχεις γὰρ κίονα ἀστραβῆ τὸν ἱεράρχην Ἀρσένιον, ᾧ τὴν σὴν ἐστίαν ἀσφαλίσεις. Σὺ τε γὰρ εὐγνώμων ὢν ἄξιος τυχεῖν ὅτου ἂν δεηθείης, αὐτὸς ἐλευθέριος περὶ τοὺς σπουδαίους, φιλόσοφος ὢν καὶ | περιβόητος. Μὴ κατόκνει δὲ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀφορῶν, ἀλλὰ τὸ κόσμιον ἐννοῶν καὶ τὸ τοῦ λόγου εὐγενὲς καὶ τίμιον· οἷος γὰρ εἴης τὴν τύχην, τὸ εἰδέναι ἄξιον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἄμεινον ἐμοῦ λέγοντος δράσεις, ἅπαξ τοῦ ποτίμου γευσάμενος.

3.

III. Φίλιτατε ἀδελφέ, ὑγιαίνεις εὐτυχῶς ζῶντι τε καὶ αὐτῷ. Ἦκεν ἡμῖν τὰ σὰ χρόνια μὲν, ἡδιστα δὲ τῷ γὰρ παρὰ σοῦ ἀφιχθαι καὶ τὸ οὕτως αὐτὰ ἐλλογίμως γεγράφθαι, ὥσπερ παρὰ τοῦ ταῖς μούσαις κατόχου. Εἰ δὲ τοιαῦτα ἀμύητος ἐπιστέλλεις, τί ἂν ἐποίησ μεμνημένος καὶ τοῦ νέκταρος ἐκείνου γευσάμενος. Χαίρων δὲ τῇ σῇ ἀγχινοῖα δι' ἣν σοφὸς φυᾶ γενόμενος, τὰ μικρὰ ἐκεῖνα σπερμάτια αὐξίς καὶ τοῖς λόγοις ἐνασχολούμενος παρὰ πάντων ὀνομάζῃ | 157v ἐμποροῦ δι' αὐτῶν καὶ ὡς κτῆμα ἀθάνατον καὶ τῇ ψυχῇ κόσμιον οἷου, ἵνα τῶν πολλῶν διαφέρεις. Λογικοὶ γὰρ ὄντες καὶ τοῦτο μόνον τῶν ἀλόγων διαφέροντες, εἰ καὶ σοφίας προσποιούμενοι πολλῶ καὶ τῷ λογικῷ διοίσομεν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτω ποιήσεις σπουδαῖος ὢν καὶ πέρας ἄμεινον τῇ ἀρχῇ ἐπιθήσεις.

4.

XVII. Ἐπιστολὴ εἰς τὸν ἅγιον ἔξαρχον καὶ μέγα ρήτορα.

Αἰδεσιμώτατε ἐν κυρίῳ, ὀσιώτατε, ἰσαγγελε, χρηστοθήτη, θεοδίδακτε· κῆρυξ καὶ ἔξαρχε οἰκουμενικέ, φωστῆρ τῆς ὑψηλίου, κύριε 171 Ἀντώνιος. Τοῦ θεοῦ δέομαι τοῦ ὑγιαίνειν | σε κατὰ τὸν διπλοῦν ἄνθρωπον καὶ περὶ πάντων εὐοδοῦσθαι. Οὐκοῦν ὁ παρῶν ἱερεὺς τοῦνομα Κωνσταντῖνος, ὁ τὴν παροῦσαν κομίζων συλλαβὴν, ἐκ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς δελφύος ὀμαίμων μοι πέφυκεν, ὅστις ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς διὰ τινα συκοφαντίαν, ἣν ὑπέστη ἀδίκως διὰ ψιλῶν καὶ μόνον ρημάτων, μεσολαβοῦντος καὶ τοῦ φθόνου, παρὰ τινος ἀσέμνου καὶ μοχθηροῦς γυναικός, οὐ μόνον ἐταιρίδος κοὶ βεβακχενμένης ἐξ ἀπαλῶν γεγονυίας τῶν ὀνύχων, ὡς πάντες ἴσασιν, ἀλλὰ καὶ μοιχαλίδος χρηματισίας τὸ ὕστερον, ἣτις τὸν ἴδιον καταλιποῦσα

σύνευνον, προσεκολλήθη τινὶ τοῦ τῆς λαιᾶς ἀντεχομένου μερίδος
 171V διὰ τὸ ἀκόλαστον, ἅ, εἰ καὶ ἡμεῖς ταῦτα σιω | πῆσομεν, οἱ λίθοι
 σωρηδὸν κεκράζονται· αὕτη γὰρ ἡ μαινὰς τὸ ἄτοπον τουτὶ γλώσ-
 ση δολίᾳ κατὰ τοῦ θύτου δολογραφήσασα μετὰ τινος, οὐ μόνον
 σώφρονος καὶ κοσμίας, ἀλλὰ καὶ προβεβηκυίας, ἐξώρου καὶ παρ-
 ηλίκου ἐπέκειντο ἐνιαυτῶν τῶν ἐξήκοντα ἰσχνὴν τὸ σωματίον, ἐρυ-
 τιδωμένην τὸ πρόσωπον καὶ τὸ δὴ μεῖζον καὶ χαλεπώτατον, ὅτι
 καὶ δυοῖν παιδίον, φεῦ, ἐκ τοῦ ἁγίου καὶ σωτηριώδους ἀναδεξα-
 μένης βαπτίσματος — φρεῖξον ἥλιε! — τοίνυν ἐρεύνησον τὸ συμβὰν
 καὶ τὸ γεγονὸς ἐπιμελῶς βασάνισον καὶ κατὰ τὰς τῶν ἱερέων μαρ-
 τυρίας τὰς πρὸς σε νῦν ἀφικομένας, τὸ κατ' ἀξίαν ἐκάστῳ ἀπό-
 ρειμον· δύνασαι γὰρ ὅτι αἱ ἡνίαί τῆς ἀκραιφνοῦς ἡμετέρας ἁγίας
 πίστεως ἐν τῇ δρακὶ νῦν τῇ σῆ παρὰ τοῦ κρείττονος ὡς οἰκονό-
 μου πιστοῦ ἐνεπιστεύθησαν· ἀλλὰ καὶ τῷ ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ κυ-
 ρίῳ ἡμῶν Ἰωακεῖμ διὰ γραφῆς τοῦτο σεσαρηνίκαμεν, ὅστις διὰ
 172 γραμμάτων οἰκειοχείρων τὴν ἐξέτατιν γενέσθαι τοῦ | δράματος
 παρὰ τοῖς ἡμεδαποῖς ἱερεῦσι διετάξατο, οἵτινες διὰ τὸ τοῦ κρατοῦν-
 τος δέος οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον· ἐφοβοῦντο γάρ· καὶ περὶ μὲν τούτων
 ἀπόχρη.

5.

XVIII. Ἐντιμώτατε, χρητιμώτατε καὶ τῷ ὄντι σπουδαιότατε, ἡμῖν δὲ
 ἄγαν περιπόθητε κύριε Γεώργιε Καλύβα. Χαίροις καὶ εὖ ἔχοις, ὡς
 ἂν θεῷ αὐτὸς εὖξαιο, καρδοκῶν ἐξ αὐτοῦ ἀρωγὴν παρακλήσε-
 ως ψυχῆς τε καὶ σώματος καὶ ὑπερευχόμενος ἡμῶν φίλων ὄντων.
 Περιχαρῶς σου ἐδεξάμην τὰ γράμματα, δι' ὧν τὸ μὲν ἐχάσθη, τὴν
 σὴν ὑγίειαν μεμαθεικῶς καὶ ἐφήσθη τῇ ἀγχινοῖα τῶν λέξεων, τὸ
 δὲ ὅτι σε πολλῶν συμφορῶν καὶ κινδύνων ἔναγχος περικυκλωσάν-
 των, ρᾶστα ἐρρύσασο, εἰς τὸ αὐτοῦ σε ὡς λύχνον φωτανγεία ἐν
 σκοτομαίνῃ τῆς τῶν αὐτόθι ἀγνωσίας ἐφάπασθαι, φωτίζονται ταῖς
 172V | τοῦ λόγου βολίσιν ἐν θείῳ ζήλῳ οὐ πάντων μέντοι, ἀλλὰ τὰς
 τὸν Κύριον ζητούντων ψυχάς, νομοθετῶν, διδάσκων, ἐσθ' ὅτε και-
 ροῦ καλοῦντος, καὶ ἀναπτύσσων τὰς θείας γραφὰς ἐπ' ἐκκλησίαις
 πρὸς τὴν τῶν ἐντυχανόντων διωπαλέως ὠφέλειαν. Εἶεν. Κύριος φυ-
 λάττοι σου τὴν λογιότητα. Ἐρρωσο, καὶ ἡμᾶς εἴτε παρόντας, εἴτ'
 ἀπόντας φίλει φιλοῦντας σε. Αντώνιος μοναχὸς τῆς τοῦ θεοῦ
 μεγάλης ἐκκλησίας, κῆρυξ καὶ ἔξαρχος πατριαρχικός.

6.

XXIII. f 175v Γεώργιος πρὸς τινὰ ἱερέα.

Εὐλαβέστατε ἐν ἱερεῦσι καὶ τετιμημένε δέσποτα, ἐμοὶ δὲ λίαν

ἠγαπημένε καὶ ἐν πλαξὶ καρδίας γεγραμμένε καὶ πεφιλημένε δι-
 176 δάσκα | λε' τοῦ θεοῦ δέομαι τοῦ ὑγιαίνειν τὴν σὴν ἀγιότητα κατὰ
 τὸν διπλοῦν ἄνθρωπον καὶ κατενοδοῦσθαι ἐπὶ πᾶσιν, οὗ τῷ ἐλέει
 καὐτὸς ὑγιαίνω τῷ σώματι καὶ τοῦτο μετρίως· ἤσθην γὰρ ἐνηχού-
 μενος παρὰ πᾶσι σχεδὸν τὸ φιλομαθέστατον καὶ τὸ ἐν λόγοις σοι
 πολυσπούδαστον· καὶ τοῦτο εἰκότως δρᾶς· ἐπέπερ τοὺς πολυτελεῖς
 μαργαρίτας διὰ παντὸς ταῖν χεροῖν ἐπιφέρεις καὶ τούτους πρὶξ κα-
 τέχεις, οἵτινες πάσης λέξεως πεζῆς τε καὶ ἐμμέτρου τυγχάνετον θέ-
 μεθλοι, οὐ μόνον τῶν ἀλιέων καὶ παντὸς θείου διδασκάλου, ἀλ-
 λά καὶ τῶν θύραθεν. Γνωστὸν ἔστω τῇ σῇ ἀγιότητι, ἐξ οὗτου τῶν
 176ν ἡμετέρων οἰκίῶν τε καὶ προαυλίων ὁ τοῦ Ἰσμαῆλ ἡμᾶς | ἀπήλα-
 σε σκύμνος, ἐκεχειρίαν τοῖς ἐμοῖς οὐκ ἔδωκα ποσὶν, οὐδὲ τοῖς βλε-
 φάροις ὕπνον εἰς κόρον, ἀλλὰ σὺν τῇ βοηθῶ καὶ φιλότατοις τόπον
 ἐκ τόπου καὶ οἰκίαν ἐξ οἰκίας καὶ ὄρεσι κραναέσι καὶ δυσβάτοις
 τόποις, λιμῶ καὶ δίψει πιεζόμενος ἄκρα, μέχρις οὗ κατηντήσαμεν
 εἰς κώμην τινὰ Ὀρεινὴν καλουμένην, κώμην οὐ μόνον τῶν ἀναγ-
 καίων ἐπιδεῆ, ἀλλὰ καὶ παντὸς ἐδωδίμου. Δι' ὃ δεῖ ἡμᾶς τὸν θε-
 ὸν εὐχαριστεῖν καὶ δοξάζειν ἐπὶ τοῖς παρ' ἐλπίδα συμβεβηκόσιν,
 ὅτι, εἰ καὶ πρὸς ὀλίγον ἐπαίδευσεν ἡμᾶς διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν
 καὶ τῶν προσόντων αὐθις ἐψίλωσεν, ἀλλὰ τῷ θανάτῳ οὐ παρέδω-
 κεν. Γένοιτο δὲ καὶ ἡμᾶς ἀλλήλους ἰδεῖν καὶ τρυφῆσαι πνευματι-
 κῶς ὡς θεῶ φίλον καὶ συνεῖναι ἕως οὗ ὁ ἄπειρος ἐκεῖνος αἰὼν
 ἡμᾶς διαδέξηται, ὃ διαστήματι χρόνου καὶ ἡλίου φορᾶ μὴ μετρού-
 μενος.

Ἐκ τῶν ὡς ἄνω δημοσιευομένων ἐπιστολῶν αἱ τρεῖς πρῶται ἀπ-
 ευθύνονται ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Καλύβα πρὸς τὸν μαθητὴν τοῦ Ἰάκω-
 βον, ὁ ὁποῖος μελετᾷ τὴν ἑλληνικὴν γραμματείαν. Ἡ ὡραία εὐχὴ τοῦ
 Γεωργίου Καλύβα: «Ἐγὼ δὲ εὐξαίμην δέκα Ἰακώβους ὡς σοὶ ἐν Κρή-
 τη εἶναι, οἷς ἢ τῶν Ἑλλήνων φωνὴ ἀνακαινισθείη», ἐπραγματοποιήθη
 ὀλίγον ἄργότερον εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν Σητεῖαν, διὰ τῆς δημιουργίας
 τοῦ «Ἐρωτοκρίτου». Ἡ τετάρτη ἐπιστολὴ εἶναι συστατικὸν συνοδεῦον
 τὸν ἀδελφὸν τοῦ Γεωργίου Κωνσταντῖνον, ἱερέα καὶ αὐτὸν, ὅστις πρό-
 κείται νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν ἔξαρχον τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντι-
 νουπόλεως Ἀντώνιον δι' ὑπόθεσίν του· δὲν εἶναι σαφὲς περὶ τίνος
 ἀκριβῶς πρόκειται. Φαίνεται πάντως ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος ἔπεσε θῦμα
 «σουχλικῶν» δύο γυναικῶν. Ἡ πέμπτη ἐπιστολὴ εἶναι ἀπάντησις τοῦ
 ἐξάρχου εἰς τὸ συστατικὸν τοῦ Γεωργίου. Ἐνδιαφέρον βιογραφικὸν
 ἔχει ἢ ὡς ἕκτη δημοσιευομένη ἐνταῦθα ἐπιστολή. Ἡ κώμη «Ὀρει-
 νή» εἰς τὴν ὁποίαν κατέφυγεν ὁ Γεώργιος Καλύβας εἶναι ἀναμφιβό-

λως κόμη εύρισκομένη εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ ᾿Αφέντη τῆς Σητείας.

14

ΜΝΕΙΑΙ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΑΓΚΑΡΑΘΟΥ

Εἰς χειρόγραφον περιέχον τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Ἰωάννου μετὰ σχολίων τοῦ ἐκ Καισαρείας ᾿Ανδρέου, εύρισκόμενον δὲ εἰς τὴν Μαρκιανὴν Βιβλιοθήκην, ἀναγινώσκειται τὸ ἀκόλουθον σημεῖωμα: *αφλβ' νοεμβρί-μη* — *αὕτη ἡ βίβλος ἀφιερώθη εἰς τὴν ὑπεραγίαν θεοτόκον τὴν ὑπονομαζομένην ἀγκάραθο ἐξ ἑμοῦ κλήμεντος μοναχοῦ καὶ ἀμειτανοήτου· καὶ ὁ βουληθεὶς ἐξῶσαι καὶ ἀποξενῶσαι τῆς τοιαύτης ἀγίας μονῆς, ἐχέτω τὰς ἀρὰς τῶν ἱεροσύλων ὁμοίως τῶν ἀγίων πατέρων. ᾿Ανεξαρτήτως τοῦ προβλήματος, ἀν ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος Κλήμης ἦτο καὶ ὁ γραφεύς, ὄχι μόνον ὁ δωρητὴς τοῦ χειρογράφου [καὶ περὶ οὗ ἰδέ G. Castellani, *Catalogus codd. gr. bibl. D. Marci Venetiarum* (Venetiis MDC-CCLXXXV) 43 καὶ 81 καὶ Vogel-Gardthausen, *Die griechischen Schreiber des Mittelalters und der Renaissance* (Leipzig 1909) 232, 6], ἡ χρονολογία τῆς ἀφιερώσεως ἔχει σημασίαν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς μονῆς. Τὸ σημεῖωμα παρατίθεται κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Castellani, ἔνθ' ἄνωτ.*

Ἐπίσης εἰς χειρόγραφον ἀποκείμενον εἰς τὸ British Museum καὶ περιγραφόμενον εἰς *Catalogue of additions to the manuscripts in the British Museum in the years 1888-1893* καὶ φέρον τὸν ἀριθμὸν 34.060 διασώζεται σημεῖωμα περὶ τοῦ θανάτου εἰς τὴν μονὴν ᾿Αγκαράθου τῶν μοναχῶν Νήφωνος, τῇ 18 Σεπτεμβρίου 1559, καὶ Γερμανοῦ, 10 Ἰανουαρίου 1572. Ἴδε ἔνθ' ἀν. σ. 182. Τὸ σημεῖωμα ἐπὶ τοῦ χειρογράφου ἔχει ὡς ἀκολούθως:

αφνθ' σεπι(εμβ)ρ(ίου) ιη'. ἐκοιμήθη ὁ ἀοίδιμος καὶ σεβασμιώτατος ἐν ἱερο(μονά)χοις καὶ πν(ευμα)τικοῖς | π(ατ)ράσι κύρ νήφων ὁ πρωτοκαθηγούμε(εν)ος τῆς θείας καὶ ἱερᾶς μονῆς τῆς ὑ(ερα)γ(ίας) Θεοτόκου | τῆς ἀγκαράθου καὶ ὁ θ(εὸ)ς μακαρίσει καὶ ἀναπαύσει αὐτόν, ἔνθα οἱ δίκαιοι ἀναπαύονται.

αφοβ' Ἰανουαρ(ίου) ι' ὥρα δη τῆς νυκτὸς ἡμέρα γη . ἐκοιμήθη ὁ μακαριώτατος | καὶ πανοσιώτατος ἐν ἱερομονάχοις καὶ πν(ευμα)τικοῖς πατράσι κύρ γερμανὸς | ὁ καθηγούμενος τῆς σεβασμίας καὶ εὐαγεστάτης μονῆς τῆς ὑ(ερα)γ(ίας) Θεοτόκου | τῆς ἀκροάνθου καὶ ὁ θ(εὸ)ς μακαρίσει αὐτόν ἔνθα οἱ δίκαιοι ἀναπαύονται.

ΒΑΣ. ΛΑΟΥΡΔΑΣ